

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva. — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v ocenc posiane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhača vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izde list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 60— K
pol leta 30— "
četrt leta 15— "
posamezna številka po K 1-20.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpisne služb je plačati po 1 K za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 10 K.

Telefon ureduvanja
št. 312.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 1 K 50 vin.
" " dvakrat . . . 1 . . . "
" " trikrat 80 . . . "
za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 60 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Naročnino, reklamacije, t.j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravniki Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, VII., Celovška cesta 33/I

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklama nje so proste poštnine.

„Kulturni boj“.

V klerikalnem taboru so izviale silen nemir in povzročile velik krik najnovješe naredbe prosvetnega ministra Svetozara Pribičevića o preuredbi višjega Šolskega sveta v Ljubljani, o odredbi proti zasebnim šolam in vpeljavi sokolskega telovadnega sestava v šole.

Klerikalci vidijo v teh odredbah kulturnobojne tendence in so s to parolo šli v boj zoper te odredbe ter protestirajo proti njim po Beogradu.

Ne bomo polemizirali s klerikalnimi listi, ker se nam zdi vsaka polemika z njimi negativno delo, temveč hočemo premotiti te odredbe le s stališča našega stanovskega programa, v koliko se strinjajo z njim.

Kulturnobojnih tendenc v teh odredbah absolutno ni!

Preosnova višjega Šolskega sveta znači le del izvršenega programa naše organizacije. Naš program glede šolskih korporacij in zastopov nam izraža načrt šolskega zakona, ki je bil izdelan — po predlogih okrajnih učiteljskih društev — od naše centralne organizacije, in ki smo ga prinesli v prilogi »Učit. Tovariša« janško leto. V programu imamo torej poleg šolskih zastopov tudi učiteljske zbornice, ki tvorijo važen del naše šolske uprave in na podlagi katerih bi učiteljski stan zastobil v stanovskih zadevah samoupravo in s tem svojo stanovsko svobodo in neodvisnost v dobrobit svojemu stanovskemu razvoju in v dobrobit šolstvu in narodni prosveti. Sedanja preosnova višjega Šolskega sveta je le neznaten del izvedbe našega programa in nas v sedanjih oblikih še absolutno ne more zadovoljiti ter moramo imeti vedno pred očmi naš program, ki smo si ga postavili, da ga zastopamo in uveljavimo.

Stremiti moramo za uvedbo učiteljskih zbornic; treba je ločiti stanovski in pedagoško-didaktički del od administrativnega in temu dodati še zdravstveni in tehniški oddelek. V vseh stanovskih in pedagoško-didaktičnih vprašanjih imej prvo in zadnjo besedo učiteljstvo samo; učitelj bodi odgovoren le svoji vesti, neodvisen pri svojem delu, sam svoj go-

spod. Soodločujoč član v drugih vprašanjih bodi zdravnik in strokovnjak.

To je naš program! Daleč smo še od uveljavljenja naših zahtev in akomodirati se moramo razmeram, ker politično strankarstvo še soodlučuje pri šolskih vprašanjih, in demagogija, ki izključuje vsako objektivno strokovnjaško sodbo. Vsak poizkus, osvoboditi šolstvo politike in vpliva nestrokovnjakov se smatra s klerikalne strani kot parola za kulturni boj ali se pa poslužuje demagogije in se označuje strokovnjaško upravo šolstva, brez strankarskih pritiklin, kot nedemokratično in se s to pretvezo agitira proti šolski upravi vodenji od samih strokovnjakov.

Naš načrt šolskega zakona, ki je izšel še pod firmo Zaveze in nam označuje naš šolski program, ima precizirano tudi naše stališče do zasebnega šolstva. Iz zunanjepolitičnega položaja našega naroda bi se morali mi izreči za zasebno šolstvo. Tudi govorji dovolitev zasebnega šolstva proti monopoliziranju vzgoje s strani države in cerkve; vendar so pri presoji tega vprašanja najmerodajnejši sedaj interesi konsolidacije naše nove mlade države in ti govore za najstrožjo kontrolo države nad zasebnim šolstvom. V dobrobit našemu državnemu edinstvu in obstoju države je potreba iztrebti vse izrodke, ki širijo plemensko in versko nestrpnost med državljanji; iztrebti je potreba vzgojo plemenskega in verskega fanatizma in jo dovesti do vzgoje strpnosti in državne edinstvenosti. Izrodek, ki ga je gojila avstrijska politika, da je na podlagi verskih in plemenskih razlik Jugoslovane razdvajala, je potreba odpraviti; le z močno državotvorno vzgojo bomo čimprej zmožni osvoboditi brate in zemljo, ki je še naša izven naše države!

In v taki šolski politiki vidi klerikalizem kulturnobojne tendence, ker podvrača ta politika vse strankarske interese državnim interesom, klerikalizem pa ima pri nas svoj obstoj le v državnem needinstvu.

Upeljava Tyrševega telovadnega sestava v naše šole je bila že skrajna potreba! Dosedanja metoda, pouk in telesna vzgoja v naših šolah, ki je slonela na

vzgoji telovadnih učiteljev z Dunaja, je bila že skrajno starokopitna in pomankljiva. Reforma telovadnega pouka na učiteljskih, izobrazba telovadnih učiteljev za srednje šole in s tem reforma vse telesne vzgoje v našem šolstvu, se nam je zdela ena najnujnejših zadev. Dobra in enotna vzgoja najširših plasti naroda nam dopolnjuje in krepi našo vojno moč države, ki je pri našem vnanjepolitičkem položaju še vedno potenca, s katero bomo morali računati. Tyrš je dosegel s svojim telovadnim sestavom in vzgojo svetovno slavo in prvenstvo na svetovnem odru telesne vzgoje; češki narod ima zahvaliti v veliki meri tej vzgoji svojo odločnost, sedanjem svojo svobodo, ugled v vnarjem svetu in notranjo moč; v slovenskem svetu je dobil ta sestav telesne vzgoje najširša tla in enako je pri Jugoslovanih razširjen skoro do zadnjega sela potom telovadnih organizacij. Državni oziri so govorili torej za enotno ureditev telesne vzgoje po vsej državi in popolnoma umevali je, da se upelje v šole sestav telesne vzgoje, ki je najboljši in je najbolj razširjen v našem narodu, ter da se telesna vzgoja šole in naroda dopolnjujeta.

V Sloveniji pa imamo poleg Sokola tudi telovadne organizacije Orel, ki so po svojem telovadnem sestavu in drugem verna slika kopije sokolske ideje in dela, samo da imajo strogo strankarski klerikalni značaj. Ker se pa klerikalizem v Sloveniji boji, da bi z upeljavo novega sestava telesne vzgoje izgubil potom telovadnih organizacij na veljavi, ker nosi tudi sestav sokolsko ime, zato vidi kulturnobojne tendence tudi v tej naredbi in interesem klerikalnega strankarstva naj bi se morali podvreči vsi državni oziri in interes.

Vprašanje je, ali bodo naši politiki dosledni in vstrajni in bodo zmagali državni interesi nad klerikalnim strankarstvom, ki ga klerikalizem širi po državi kot strašilo pred namišljenim — kulturnim bojem?

Ali ste že pristopili kot član (članica) k Tvornici učil?

Na grobu Davorina Trstenjaka.

Slovenska deputacija, ki je zastopala UJU poverjeništvo Ljubljana, je dospela v nedeljo 13. februarja v Zagreb in odšla takoj po prihodu na Trstenjakov dom, da izrazi rodbini sožalje v imenu organizacije. Dobra, ljubezljiva starka nas je sprejela in veda v malo salon, kjer nam je predstavila sina in hčerko. Pokazala je na divan, kjer je zadnje dni slonel pokojni Davorin, ko vsled težke naduhe ni mogel več ležati. Pravila nam je, kako je umiral strit na telesu, a čvrst na duhu in pri polni zavesti. Dosleden svojemu življenju je odredil, da se ga pokoplje brez duhovnika, brez zvonjenja. Niti rok mu niso smeli skleniti, češ da hoče biti tudi v smerti prost in svoboden človek. Blaga gospa je operovala povdarjala, da ji je v globoki žalosti edina tolažba, ko vidi, kako je bil pokojni mož spoščovan, ko prejema izraze sožalja iz vseh pokrajin. Po zagrebškem običaju so imeli pokojnika prv dan doma, potem so ga pa odpeljali v mrtvašnico na Mirogoj.

Pred mrtvašnico.

Ob 4. uri popoldne je bil pogreb. Ko smo dospeli na Mirogoj je že polnila večinočglava množica obširni prostor pred mrtvašnico. Tu smo se pozdravili s tovarisci iz Beograda in iz Zagreba. V imenu centralnega UJU so bili navzoči: podpredsednik glavnega odbora Milan N. Popović, urednika Mihajlo M. Stanojević in Milutin Stanković ter Dimitrije I. Sokolović. Bilo je tu učiteljstvo zagrebških ljudskih šol, profesorji srednjih in visokih šol, dijaštvo, zastopniki kulturnih društev in korporacij. V imenu udruženja srbskih književnikov je bil navzoč g. Joca Jovanović, bivši naš poslanik v Londonu, sedaj narodni poslanik. Poverjeništvo prosrete je zastopal g. nadzornik Bošanac, opazili smo bivša ministra g. Tugomira Alauovića in Kovačevića, vseničiliška profesorja dr. Tučana in dr. Ilješića.

Gовор pred mrtvašnico.

V imenu hrvatskega učiteljstva je sla-

LISTEK

Polkovnik FRIDOLIN KAUČIČ:

Nadučitelj Drago Rumpret.

(Mlademu umrlemu prijatelju v spomin).

Strašno me je potrla Tvoja smrt. Pred dobrimi štirimi tedni si vstopil na kolodvoru v Vidmu, čil in vesel v kupej in prisodel k meni, govorila sva o politiki, lovui, razpravljala naše potrebe in slabosti in toinono, nakar je nanesla beseda. Na razpotju v Zidanem mostu sem Ti zadnjič v življenju sezeljeg segel v roko. Poslovila sva se in se veselila, da se kmalu zopet v Sromljah vidiva. A ne bodev te videl več, nikdar več; neizprosna bela žena je posegla vmes. Zagreblji so Te v domači grudi, tam dol in slovenski Savi, Tebe, ki si tako rad živel, ki si stal v cvetu moške dobe, Tebe, ki si bil z dušo in srcem Jugoslovan. V četrtek, dne 20. januarja ob pol 8. uri zjutraj odšel je sromeljski nadučitelj Drago Rumpret s puško na rami, čil in zdrav ko riba v vodi,

ter najboljše volje, veseleč se krasnega jutra z doma. Šel je najprej v klet gospo pl. Thierry, kjer je imel opravilo, potem pa po hribu navzdol mimo Brunetovega vinograda. Spodaj ga je čakal posestnikov sin Pepček G. Ta mu je odkazal место, sam pa je krenil po hribu navzgor. Kmalu so zasledili lisico. P. je streljal na njo, nato Drago. Naenkrat je pa skočila lisica v drugo smer. D. je zapustil svoje mesto, kar bi ne smel storiti. P. je nato zopet ustrelil in po nesreči zadel nadučitelja v trebuh. Ta je šel še kakih 100 korakov naprej, potem pa se je nazavesten zgrudil. P. je začel klicati na pomoč. Kmalu so pripravili voz, da bi ga odpeljali v brežiško bolnico; po kratki vožnji je blizu Sušice v groznih bolečinah izdihnil. Nato so se vrnili in pripeljali mrtvega v šolo. Razburjenje, ki je zavladalo med ljudstvom, se ne da popisati. In ubogi P., toliko da ni znored. V sobi so mu komaj iztrgali samokres, da se ni ustrelil. In scena, ki se je odigrala pri odtoku, ko se je P. poslavljaj od umrlega. To je bilo tako grozno in pretresljivo, da bi omehčalo kamenito srce. Baš ubogi P. je bil nadučitelju vdan kot malokdo. Spo-

minjam se, da mi je lansko leto nekoč rekel: »Gospoda nadučitelja spoštujem nadvse, ljubim ga bolj, kakor brata in sestro.« O kruta usoda! Truplo so prepeljali z avtomobilom v Krško k staršem umrlega. Pred odhodom iz Sromelj se je pred šolo zbrala ogromna množica ljudi, ki je glasno plakala za svojim ljubljenim učiteljem in prijateljem. Čutilo se je, da je strašno smrt, ki je ljudstvu pobrala vzhornega moža, živo občutil vsak Sromljjan, saj je bil Drago s preprostim narodom vedno v živi dotiki. Zbral je okoli sebe lepo kolo naprednih kmetovalcev in ustanovil podružnico slovenske kmetijske družbe, ki je pod njegovim vplivom vrlo napredovala. Vse njegovo znanje kmetijskih razmer je porabil v blagor ljudstva in tako koristil narodni gospodarski stvari.

Bil je vzoren učitelj, učil je mladež ljubiti prirodo, znal se je uglobiti v otroško dušo in si pridobiti ljubezen mladine. Rado je bil telesno nenavadno velik mož in pravi tip lepega, vitkega in krepkega moža. Že njegov glas v govoru je bil blagodoneč in prikuljiv, kaj šele, če je zakočil kako narodno pesmico. Opravljen

je bil vsikdar okusno in elegantno, kretal se je neprisiljeno. V občevanju je bil previden in skromen, v prijateljskem krogu živahan in vesel družabnik. Od narave nadarjen z velikim razumom, je podpiral vsa kulturna stremljenja Slovencev.

Bil je dober pevec, glasbenik in slikar samouk, izvrsten telovadec, strasten lovec in navdušen Sokol. Narava ga je obdarovala z nenavadnim slikarskim talentom. Slikal je z oljnatimi in akvarelnimi bojami brez vsake slikarske naobrazbe. Občudoval sem lepe slike samouka in mu prigovarjal, da se posveti docela slikarstvu; nameraval je tudi iti na slikarsko akademijo v Zagreb, toda Morana je uničila vse nade in načrte.

Ko je došel kot učitelj v Sromlje, je nekaj časa opravljal službo organista. Zanemarjeno cerkveno petje je povzdignil na visoko stopnjo. V celih videmski dekaniji ni bilo najti lepših in izvezbanejših ženskih glasov, kot so bili v skromnem sromeljskem cerkvenem zboru. Drago je bil vnet jugoslovenski rodoljub, neupogljivega značaja; vse njegovo delovanje v javnem in privatnem življenju je vodila

vil pokojnika g. Škavčić, podpredsednik »Saveza hrvatskih učiteljskih društava«, ki je med drugim izvajal:

»U djelima svojim namijenjenim nama, narodu i njegovo mladeži, koja se pred nama nižu u nepreglednom redu, svojom je životom i skladnom riječi propovijedao slobodu i putio nas kako treba već onome sitnom djetetu, što k nama prilazi u početnoj narodnoj školi davati prilike, da se slobodno razvija, jer će samo time od njega postati jak i slobodan član zajednice narodne, jer će samo potakvoj na suncu slobode odnijeho mladeži ostati na našoj rođenoj grudi narod jak, koji će mrziti ropstvo i ljubiti zlatnu slobodu. Uzgojiti čovjeka borca, koji će oko sebe širiti blago svijetlo i po vlastitoj svojoj snazi smiono koracati prema vrednim proplancima slobode i mišljenju i radu, bijaše mu zadatak postavljen od onog dana, kada je po prvi puta spoznao veliku vrijednost prosvjetiteljskoga rada po buduću sreću i snagu naroda. Tako nas je Davorin vodio i putio snažnom riječju svojom preko 40 godina i svakom tko ga je jedanput čuo više ga nije zaboravljao i željno ga tražeći polazio s njime k onoj ljepšoj i boljoj strani života, gdje se sabiru svi oni, koji iz čiste i nesobične ljubavi rade oko napretka narodnog. Stjujeći duboko vrijednu uspomenu njegovu sabral smo se s različitim strana slobodne i ujedinjene otačbine naše, da izvršimo poslednju dužnost svoju i da mu toplo zahvalimo za djela, kojima nas je kriješio i vodio u radu narodnom, a za koja nije primio nikada zaslужene plaće. No on je nije ni tražio, jer je radio u čvrstoj vjeri, da priprema budućim pokoljenjima ljepše i toplije mjesto na rođenoj grudi. I za taj veliki trud primio je samo u srcu svome naplatu u onome času, kad je vidio pred sobom svoj narod oslobođen i ujedinjen. Davna i goruća njegova želja, da nadje u bratskom kolu okupljeno narodno učiteljstvo iz svih naših krajeva ispunila mu se, premda nije mogao više da medju braću dodje i da iskaže preveliku radost, koju mu je poradi toga ovladala velikom dušom i nuda sve plemenitom srcem čistog narodnog čovjeka. Predajući njegovo uholi i trudu izmučeno tijelo materi zemiji, najbolje ćemo se odužiti svjetloj uspomeni njegovoju, podjemo li u našem radu onim pravcem, kojima nas je oduvijek vodio i podignemo li u duhu svome po primjeru njegovom ideju narodnog jedinstva. I kad trudeći se na tom djelu stignemo cilju i budemo zaista jedno, kad posvema razgradimo ono, što je moćna tudjinska ruka među nama posagradila u namjeri da nas rastavi i otudi, znat ćemo pravo, kolika je ljubav prema nama i našem narodu u njegovu zlatnu srcu buktjela i njegovi radovi sjat će nam kao alemov brušeni upravo apostolskom vjerom u sreću i snagu osnovanu na slobodi i sabiranju svih narodnih sila oko jednog općeg cilja. U ime »Hrvatskog pedagoškog književnog zbora« i u ime uredništva naučno pedagoške smotre »Napretka«, za koje je radeći decenije utrošio znatan dio svoje životne snage, hvallim mu ovđe najtoplje iznoseći ujedno zbarutost našu poradi toga, što nemamo danas nikoga tko bi ga u radu osobita značenja i cijene mogao da naknadi. Za velike darove duha njegova neka mu je topla hvala, a časnoj uspomeni njegovoju vječna slava. Slava Davorinu Trstenjaku!«

V imenu osrednjega UJU v Beogradu je govoril urednik »Narodne Prosvete« g. Milutin Stanković. V znjenjem svojem govoru je povdral zlasti dve temeljni ideji delovanja Davorina Trstenjaka: jugoslovenstvo in

plamteča ljubezen do domovine in svojega naroda.

Povedal sem že, da je bil pokojni Drago velik prijatelj lova in ako je utegnil, porabil je vsako prosto uto za lov. In na lov ga je tudi doletela smrt v 31. letu starosti. Njegov pogreb je bil veličasten, kakoršnega še ni bilo v Krškem. Krški Sokoli so stali ob odru na častni straži. V soboto, 22. januarja je bil pogreb. Pred hišo se je zbrala velikanska množica žalujocih Krščanov in Šromljakov. Po cerkvenem obredu je zapel moški zbor ganljivo: »Pomlad spet prišla bo.... Na čelu sprevoda je šla šolska mladina in nato Sokolstvo. Položili so krsto v grob in na grobu so se poslovili v imenu učiteljstva g. nadučitelji Knapič iz Vidma, v imenu Šromljakov posestnik Kos, v imenu nekdanjih sošolcev gospod Auman in naposlедu v pretresljivih besedah starosta krškega Sokola dr. Jan. Lahka. Ti bila domaća zemlja in blag Ti spomin, katerega si ostavil v srcih vseh, ki so Te poznali.

slobodno misel. Povdarjal je veliko spoštovanje in ljubav, ki jo je užival Davorin Trstenjak v srbskem učiteljstvu, naglašajoč potrebo, da vse jugoslovensko učiteljstvo hodi po stopinjah velikega pokojnika, ki je poklonil vse svoje mišljenje in življenje jugoslovenskemu narodu in odgojil cele generacije za slobodno človeka dobro življenje.

V imenu slobodnih intelektualcev je govoril g. Dušan Bogunović:

»Nije puk slučaj da baš ja, koji sam zanesen idejom sokolstva, držim oprosnu riječ u ime grupe slobodnih intelektualaca. Kažem, nije puk slučaj, jer ima najverovatniju mogućnost da između te dvije misli treba da postoji uska veza osjećaja i rada. Ja osjećam potrebu moje sokolske savjesti i uvjerenja da ti kažem: Ti nisi bio zvanični brat velike sokolske zajednice, ali radom, životom, naziranjem na svijet, život, društvo i narod, ti si bio veći i idealniji brat nego mnogi i mnogi kroz knjige provedeni brat. I tvoja duša kada dodje u sjedinjavanje duša dobrih, tvoja duša sigurno je našla mjesto u dušama tolikih i tolikih sinova roda našega, tolikih sinova sokolske zajednice, tvoja duša bit će najsvetlijia medju najsvetlijima. Dobri i poštenu starče učitelju, druže i brate neka ti je hvala i slava, jer za tebe vrijede pjesnike rijeći: Blago onom tko do vijeka živi. Imao je i zašto raditi.«

V imenu slovenskega učiteljstva, organiziranega v UJU, poverjeništvu Ljubljana, je povzel besedo tov. ravnatelj Anton Gruš :

»Davorin Trstenjak! Rodom Slovencem odšel si kot nekdaj Stanko Vraz iz svoje ože domovine med bratske hrvatske tovariše, da tako u dejanju dokažeš ono veliko misel, ki si jo nosil vso dolgo dobro svojega življenja v plemeniti svoji duši.

A Tebi je bil ta delokrog premajhen. Tvoj pogled je bil obrnjen še dalje proti jugu. V svoj objem, na svoje vroče jugoslovensko srce hotel si prižeti tudi brate Srbe.

Bil si prvi med prvimi, najbolji med dobrimi, najbolji goreč med gorečimi, ki si snoval že takrat v dobi suženstva in spona naše narodno in stanovsko udruženje, ki ga imamo danes in se ga oklepamo z vso narodno dušo, s polno stanovsko zavestjo.

Dospel si na večer svojega življenja na goro, odkoder si gledal u ožarjenem svitu uresničeno mogočno misel, ki si za njo gorel, ki si za njo trpel, ki si za njo bil kruto preganjан.

Tu ob Tvoji krsti Ti zagotavljam v imenu Udrženja jugoslovenskoga učiteljstva, poverjeništvu Ljubljana, da hočemo hoditi po potih, ki si nam jih začrtal. Ravnat se hočemo po pesnikovih besedah:

»Zato pomnik mu postavimo tak, da slehern skuša mu biti enak.«

Počivaj sladko!

Bodi Ti zemljica lahka!

Večnaja Ti pamjam!

Nato je zapel učiteljski pevski zbor pretresujoč žalostinko, množica se je pa formirala v žalni izprevod, ki je spremljal blagega pokojnika na poslednji poti do hladnega groba.

Pri grobu.

Pri grobu je govoril prvi v imenu hrvatske narodne cerkve g. Božo Milošević:

»Uime grupe narodnih svećenika prislujam pred te, o kito sabranih Davorinovih štovatelja, i hoču da ti naglasim otkrivenje triju tajna kod današnjeg oproštaja s pokojnikom.

Prva je tajna u natpisu smrti. Tri su več puna dana, da je pukao glas po gradu: Davorina Trstenjaka nema više medju živima. To mogu da kaže samo živi mrtvaci. Davorin Trstenjak nije umro. On je živ. Živ životom svoje lijepe »Etike«, »Biblike u svijetu znanosti« i životom »Uzgoja čovjeka borca«.

Natpis smrti ima da zamijeni natpis života. Žive Davorin u djačkim srcima, žive u duši plejade narodnih učitelja: žive i nikada ne umire u svim oslobođenim gradima. Sabrana kito! Nadgrobnim zborom! Upamtimo i znajmo, Davorina Trstenjaka nije pogodila smrt prekidom ovoga života. Smrt je Davorinu neumrliku donijela potvrđenje života a nama svima dokaz, kako zbilja čovjek pravednik ne može da umre.

Druga tajna. Sve novine i sve osmrtnice javljaju Zagrebu i svim našim krajevima da će sprovod velikog pokojnika biti danas u 4. sata po podne. Dozvoli o slobodni zboru da brišem riječ sprovod. Ovo nije nikakav sprovod. Žalobna je povorka pretvorena u sjajan triumf Da, gospodo, u triumf slobodne misli, u triumf čistoga srca, u velebni iskaz religije čov-

jeka, tih triju i poglaviti idealu u grob položenoga.

Natpis sprovod neka iščezne pred natpisom: kruna, triumf i slava živom Duhu Davorina Velikana.

Treća je tajna u želji, u čvrstoj odluci Neprežajenoga: bez svećenika. Uvažite prisutni ovde jednu interpretaciju. Jest, Davorin je danas odpraten do svog pocijavitija bez svećenika službene crkve bilo koje konfesije. Ali zato nije izostala čitava legija sabranih svećenika; — slobodnih mislioca, svećenika — nosilaca nepropadljive vjere u Davorinova čovjeka. Ovi naokolo, gledajte i vidite, koliko je slobodni svećenika ispratilo do grobnog počinka svoga Velikog Meštra i poglavici svećeničkoga.

Kod otkrivenja ovih natpisa pada mi na um natpis nad Puškinovim grobom što ga je Semen Jakovljević M. živim stihovima urezao: On nije umro. On je živ. Ruža je sionljena, ait cvate i miriše dale. Harfa je popucala, ali akordi zvuče i dalje. Zrivenik je oboren, ali vatrica svedjedak bukti i grie naokolo.

I ništa drugo osim dvije riječi kao nadopunjak. Braco i prijatelji, ne zaboravimo nikada na ovu blagoslovijenu zemlju novog Davorinova stana. Tu zemlju nije blagoslovija skropljena vodica crkvenog sluzbenika, nego je ona blagoslovljena i posvećena kostima neumrloga. Ovakovim blagoslovom blagoslovjena, klanjam ti se o hladna rako. Ljubim te, posvećena zemljo. Klanjam ti se sveti praše. A neumrlom i na vječe živom Davorinu neka je vječna Slava!«

Potem je pristopil h grobu tajnik »Saveza hrv. učit. društava« g. Tunki in poveličeval delovanje pokojnega Davorina Trstenjaka in njegove zasluge za jugoslovensko učiteljstvo.

V imenu dalmatinskega učiteljstva je govoril učitelj g. Nikola Manojlović:

»Ti si pregao. — reče g. Manojlović — da probudiš duhove, da ukažeš na statke osjećaje slobode in ponosa čovjekovog, na sramotan položaj roba, na pravo nezavisnosti i slobodne misli, da osvetiš i uzgojiš novo slobodno učiteljstvo, da ga oslobodiš i otmeš ispod jarma mračnog klerikalizma i sramotne službe neprijateljskoj vlasti, da razbijes srednjevjekovne mračne lance, koji su našu školu i nasu prosvjetu okivali, i da izvojštiš pravo slobodnoj školi, slobodnoj prosvjeti i slobodnoj misli. Za to si ti neumorno radio, zato si pisao mnogobrojna djela svoja. Ja kao sin Dalmacije, kao delegat dalmatinskog učiteljstva, s ponosom dolazim, ka ti kažem pred grobom tvojim, sjeni tvojoj, na ovom tihom Mirogoju pred ovim veličastvenim arkadama, počivalištem velikih sinova Hrvatske i velikih pobornika narodnog jedinstva: učitelju, veliki vodja naša, i veliki jugoslavenski borče, rad je tvoj kod nas uspeo, cilj je postignut: dalmatinsko učiteljstvo samo je jugoslovensko učiteljstvo samo je jugoslovensko učiteljstvo.

Sa sivih zala plavoga Jadrana, iz zemlje one tvrde i kršne i mučne, iz zemlje kamena i sunca, ja ti nosim posljedni pozdrav sinova njenih, učenika Tvojih, i riječ i vjeru tvrdnu kao kamen naš, zagrejanu uverenjem i dušom vrelom kao sunce naše, da ćemo ostati vjerni učenici tvoji i da smakasati ne ćemo do potpune pobjede i jugoslovenske misli i slobodne škole. Oprastajući se s tobom na grobu tvome, mi se razilazimo sa tvrdom namenom, da ćemo borbu koju si ti poveo i koju si nas naučio povesti u odlučnom stavu do potpune pobjede njene, i s jednim utješenjem, da je ideja i naša na putu sigurne, neumitne pobjede i da »sime twoje uginuti neće, želje twoje puste ostat neće, borba tvoja zaman biti neće, trudi tvoji dat će plod i cveće«. Slava ti, vječni pokoj i vječna uspomena veliki i mili pokojnične naš.«

V imenu bosanskog učiteljstva je še govoril muslim učitelj g. Salih Ljubić.

Pevski zbor je zapel žalostinko,

nato smo pa izročili ljubega pokojnika materi zemlji.

FRANJO LOVŠIN:

Zgodovina v osnovnih šolah.

Odlok višjega šolskega sveta, ki zahteva, naj se do 1. marca sestavi podrobni učni načrt za osnovne šole, mi je potpisnil pero v roke, da napišem v »Tovarišu« par besed.

Zadnji čas je, da se je izdal ta odlok. Že tretje leto teče, odkar smo Slovenci in Hrvati pod slobodnim solncem. Skrajna doba je, da se učimo in da poznamo zgodovino južnih Slovenov.

Učitelj, ki hoče res biti in to mora biti, narodni vzgojitelj mladine, je dolžan,

da prvič sam prouči zgodovino južnih Slovenov in drugič, da jo nepokvarjen podava otrokom.

Naše zgodovine se pod avstro-ugarskim črnim orlom nismo učili v učiteljskih, pač pa smo se učili zgodovino naših švabo-madjarskih gospodarjev, ter z njim zastrupljali otroška srca. Učili smo se zgodovino vseh narodov, le o zgodovini Slovanov nismo slišali niti besede, ko da sploh Slovan ne živi na zemeljski obli.

Ce je hotel čovek sploh kaj znati o Slovanih, je moral stikati za knjigami izvan šolskih klopi. To je bilo pravo paberkanje.

Zaljubog, da vsaj jaz ne poznam dosihod niti jedne knjige, ki bi zame odgovarjala današnjim razmeram. Vse zgodovine, kolikor sem jih prečital, so pisane pretrgano, v nekem separatističnem duhu, v zmislu plemen, brez celotnega, nadvse potrebnega narodnega zmisla. Zgodovina Slovencev — zgodovina Hrvatov, zgodovina Srbov — same no zgodovina Jugoslovenov. Pogrešam zgodovine, ki bi bila pisana skladno, vsa časovna dejanja, vsehi treti plemen, kot celotnega naroda istočas. označena. Iz zgodovine naj bi se čitalo, kaj se je dogajalo istočasno na severu, kaj v sredini in kaj na jugu naše domovine.

Narod, ki ne pozna svoje zgodovine vegetira, ne živi. — Vsak Srh poznava svojo zgodovino, svoje junake že iz rojstvene hiše. In mi takozvani Slovenci? — ... No, mi poreče kdo, mi nismo imeli svojih velmož-junakov, ki so jih imeli naši bratje na jugu. O slepi sužnji! — Kaj niso vsem nam Slovenom isto dragi in mili vsi Zrini in Frankopani; kaj niso naše krvni Kosovega polja junaki: Miloš Obilič, Milan Topličanin, Ivan Kocajčić in knez Lazar in Jug Bogdan s svojimi sinovi? Kaj niso bili Sloveni kralj Tomislav, Stefan Nemanja, Dušan Silni, Krešimir in Zvonimir in ni naš Kraljevič Marko? Niso li naša dika sv. Ciril in sv. Metod in sv. Sava? Kaj ni vsem Slovenom svet Vidov dan 1389. leta?! — Da, kdor ima tesno, separatistično srce, ta ne sprejme vase Slovenov, ta nima svojih junakov, nitru svoje zgodovine.

Nalog jugoslovenskega učiteljstva je, vrgnjati otroke v razsodne, ponosne, zvezste in v dobre Jugoslovane. To pa dosežemo le potom zgodovine.

Koliko naj vsaj zna vsak otrok, predno zapusti osnovno šolo, o zgodovini Jugoslovenov, podam tu v glavnih poglavijih:

Prvotni prebivalci v Jugoslaviji. — Preseljevanje narodov. — Prihod Avarov in Slovenov. — Živiljenje in verstvo starih Slovenov. — Samo kralj Češki in Dašobert. — Tasilo in Borut. — Gorazd, Hotimir in Valjhun. — Vojvoda Inko spreobrne zadnje pogane. — Franki zavlad